

Informácia o nových POPs

Návrh na zaradenie 9 nových perzistentných organických látok (POPs) do zoznamov v prílohách Štokholmského dohovoru o POPs

V dňoch 4. – 8. 5. 2009 sa v Ženeve vo Švajčiarsku uskutoční 4. zasadnutie Konferencie zmluvných strán Štokholmského dohovoru o POPs (tzv. „COP-4“ „“) podľa anglického výrazu „Conference of Parties“). Organizovanie jednotlivých zasadnutí konferencie zmluvných strán Štokholmského dohovoru o POPs patrí k základným nástrojom na podporu implementácie tohto dohovoru.

Štokholmský dohovor o POPs zaväzuje jednotlivé zmluvné strany prijať opatrenia týkajúce sa postupného obmedzovania až zákazu výroby a používania taxatívne určených POPs, ako aj opatrenia zamerané na znižovanie ich neúmyselného vzniku v rámci definovaných priemyselných odvetví a následného uvoľňovania do jednotlivých zložiek životného prostredia, v súlade s princípom tzv. „predbežnej opatrnosti“ z hľadiska ochrany zdravia ľudí a životného prostredia.

Pre perzistentné organické látky je medzinárodne zaužívaná skratka „POPs“ vychádzajúca z anglického výrazu „Persistent Organic Pollutants“. Ide o chemické organické látky s veľmi dobrými úžitkovými vlastnosťami, vďaka ktorým sa používajú najmä ako pesticídy a technické kvapaliny v elektrických zariadeniach. Sú však problematické z hľadiska ochrany zdravia ľudí, pretože sú ťažko rozložiteľné a majú schopnosť intenzívne sa kumulovať v potravinovom reťazci.

Vzhľadom na ich prenos v ovzduší na veľké vzdialenosti aj do oblastí, v ktorých sa nikdy nevyrábali a nepoužívali (napr. Arktída a Antarktída), zabezpečujú sa aktivity zamerané na zákaz ich výroby a používania ako aj na minimalizáciu ich neúmyselného vzniku pri rôznych technologických procesoch a ľudských aktivitách.

Ochrana životného prostredia pred týmito látkami je predmetom viacerých medzinárodných aktivít s cieľom realizácie konkrétnych opatrení na zníženie negatívnych vplyvov POPs na jednotlivé zložky životného prostredia. Základom je Protokol o POPs k Dohovoru o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcom hranicami štátov (tzv. „Protokol o POPs“) prijatý v roku 1998. Informácia o nadobudnutí platnosti (dňa 23.10.2003) tohto protokolu pre Slovensko je v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci oznámenia MZV SR č. 367/2003 Z. z..

V roku 2001 bol prijatý Štokholmský dohovor o POPs (tzv. Štokholmský dohovor“). Informácia o nadobudnutí platnosti tohto dohovoru pre Slovensko (dňa 17.5.2004) je v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci oznámenia MZV SR č. 593/2004 Z.z.. Súčasťou tohto oznámenia je aj úplné znenie tohto dohovoru v slovenskom jazyku ako aj v anglickom jazyku.

V nadväznosti na tieto dva vyššie uvedené dokumenty bolo vydané nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 850/2004 o POPs (ďalej iba „nariadenie (ES) číslo 850/2004 o POPs“), ktoré bolo novelizované nariadeniami číslo 1195/2006/ES, číslo 172/2007/ES a číslo 323/2007/ES.

Jednou z aktivít zabezpečovaných v rámci medzinárodnej spolupráce je preverovanie perzistencie rôznych chemických látok. Z ustanovenia článku 14 nariadenia (ES) č. 850/2004 o POPs vyplýva, že ak sa doplnia prílohy Protokolu o POPs alebo Štokholmského dohovoru, zabezpečí sa taktiež doplnenie príloh tohto nariadenia.

Základom týchto aktivít je čl. 1 (7) Protokolu o POPs, v ktorom sú POPs definované ako také organické látky, ktoré majú toxické vlastnosti, sú perzistentné, akumulujú sa v živých organizmoch, majú sklon k diaľkovému prenosu atmosférou a k depozícii a sú pravdepodobnou príčinou významných negatívnych vplyvov na ľudské zdravie alebo životné prostredie v blízkosti ako aj vo vzdialenosti od ich zdroja.

Perzistencia je definovaná v bode 1(b) Prílohy D Štokholmského dohovoru ako dôkaz, že polčas života chemickej látky vo vode je väčší ako dva mesiace alebo že polčas života chemickej látky v pôde je väčší ako šesť mesiacov, alebo že polčas života chemickej látky v sedimentoch je väčší ako šesť mesiacov alebo ako dôkaz, že látka je inak dostatočne perzistentná, aby to oprávňovalo k zväženiu jej zaradenia do rozsahu tohto dohovoru.

Okrem perzistencie sa preveruje aj bioakumulácia, potenciál pre diaľkový prenos v životnom prostredí a negatívne vplyvy na zdravie ľudí a na životné prostredie. V prípade, že sa preukáže, že ide o nové POPs, začne sa proces ich zaradenia do zoznamov POPs v prílohách vyššie uvedených relevantných dokumentov.

Návrhy na zaradenie nových POPs do zoznamov v prílohách predmetných dokumentov sa pripravujú v rámci viacerých pracovných skupín a výborov. Režim dopĺňania príloh Štokholmského dohovoru je zavedený v článku 8, 21 a 22 tohto dohovoru. Základom mechanizmu doplnenia zoznamov Štokholmského dohovoru o nové POPs je článok 8 Štokholmského dohovoru, požiadavky na informácie a výberové kritériá podľa prílohy D tohto dohovoru, požiadavky na informácie pre prehľad rizík podľa prílohy E tohto dohovoru a sociálno-ekonomické informácie podľa prílohy F tohto dohovoru.

Základom aktivít v oblasti nových POPs v rámci režimu dopĺňania príloh Štokholmského dohovoru je práca Posudzovacieho výboru pre POPs (tzv. „POPs Review Committee“ – „POP RC“), ktorý bol ustanovený podľa článku 8 Štokholmského dohovoru.

V rámci prípravy na (COP-4) sa v súčasnosti pripravuje doplnenie zoznamov v prílohách Štokholmského dohovoru o nasledovné nové POPs:

1. pentabromdifenyl éter (c-pentaBDE)

(ide o difenyléter, 2,2',4,4'-tetrabromderivát (BDE-47, CAS č. 40088-47-9) a difenyléter, 2,2',4,4',5-pentabromderivát (BDE-99, CAS č. 32534-81-9), ako aj iné tetra- a pentabromdifenylétery prítomné v komerčnom difenyléteru, pentabromderiváte).

Používa sa ako spomaľovač horenia v polyuretánovej pene a už sa nevyrába. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania.

V rámci EÚ je už jeho uvádzanie na trh a používanie obmedzené smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2003/11/ES, ktorou sa novelizovala smernica Rady 76/769/EHS vzťahujúca sa na obmedzenie uvádzania na trh a požívania niektorých nebezpečných látok a prípravkov.

2. oktabrómdifenyl éter (c-octaBDE)

(ide o difenyléter,2,2',4,4',5,5'-hexabromderivát (BDE-153, CAS č. 68631-49-2), difenyléter 2,2',4,4',5,6'-hexabromderivát (BDE-154, CAS č. 207122-15-4), difenyléter 2,2',3,3',4,5',6-heptabromderivát (BDE-175, CAS č. 446255-22-7) a difenyléter,2,2',3,4,4',5',6- heptabromderivát (BDE-183 CAS č. 207122-16-5) a iné hexa- a hepta- bromdifenylétery prítomné v komerčnom difenyléteri, oktabromderiváte)

Používa sa ako spomaľovač horenia v plastoch a v textilnom priemysle a už sa nevyrába. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania.

V rámci EÚ je už jeho uvádzanie na trh a používanie obmedzené smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2003/11/ES, ktorou sa novelizovala smernica Rady 76/769/EHS vzťahujúca sa na obmedzenie uvádzania na trh a požívania niektorých nebezpečných látok a prípravkov.

3. Chlórdekón (CAS: 143-50-0)

Používa sa ako insekticíd a už sa nevyrába. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania. V rámci EÚ platí od 20.5.2004 zákaz jeho výroby, uvedenia na trh a používania v nadväznosti na článok 3 nariadenia (ES) č. 840/2004 o POPs.

4. Hexabrombifenyl (HexaBB) (CAS: 36355-01-8)

Používa sa ako spomaľovač horenia v syntetických vláknoch, v akrylonitrilových a butadiénových styrenových plastoch a už sa nevyrába. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania. V rámci EÚ platí od 20.5.2004 zákaz jeho výroby, uvedenia na trh a používania v nadväznosti na článok 3 nariadenia (ES) č. 840/2004 o POPs.

5. alfa - hexachlórkyklohexán (α -HCH) (CAS: 608-73-1)

Používa sa ako insekticíd a už sa nevyrába. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania. V rámci EÚ platí od 20.5.2004 zákaz jeho výroby, uvedenia na trh a používania v nadväznosti na článok 3 nariadenia (ES) č. 840/2004 o POPs.

6. beta - hexachlórkyklohexán (β -HCH) (CAS: 608-73-1)

Používa sa ako insekticíd a už sa nevyrába. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania. V rámci EÚ platí od 20.5.2004 zákaz jeho výroby, uvedenia na trh a používania v nadväznosti na článok 3 nariadenia (ES) č. 840/2004 o POPs.

7. Lindan (CAS: 58-89-9)

Používa sa ako insekticíd na ochranné ošetrovanie dreva a vo verejnom zdravotníctve a veterinárstve. Vyrába sa v Indii. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania.

V rámci EÚ platí od 20.5.2004 zákaz jeho výroby, uvedenia na trh a používania v nadväznosti na článok 3 nariadenia (ES) č. 840/2004 o POPs.

8. Perfluóroktánsulfonát (PFOS)

Ide o kyselinu heptadekafluóroktán-1-sulfónovú (CAS č. 1763-23-1), jej soli a heptadekafluóroktánsulfonylfluorid (CAS č. 307-35-7). Navrhované sú nasledovné výnimky týkajúce sa ich použitia:

- fotorezistenty alebo antireflexné nátery pre fotolitografické procesy;
- fotografické nátery, ktoré sa používajú na filmy, papiere alebo tlačiarenské platne;
- prísady proti zahmlievaniu pre nedekoratívne hrubé pochrómovanie šesťmocným chrómom a zvlhčovače používané v kontrolovaných systémoch elektrického pokovovania;
- hydraulické kvapaliny pre letectvo;
- hasiace peny, ktoré boli uvedené na trh pred zákazom, sa môžu používať najviac dva roky po nadobudnutí účinnosti rozhodnutia podľa Štokholmského dohovoru.

Vyrába sa v Číne a v Japonsku a používa sa vo viacerých krajinách.

V rámci EÚ je už jeho uvádzanie na trh a používanie obmedzené smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2006/122/ES, ktorou sa novelizovala smernica Rady 76/769/EHS vzťahujúca sa na obmedzenie uvádzania na trh a používania niektorých nebezpečných látok a prípravkov.

9. Pentachlórbenzén (PeCB) (CAS: 608-93-5)

Používa sa ako súčasť fungicídov na ničenie malých slimákov požierajúcich ústrice a taktiež vzniká ako neúmyselný vedľajší produkt pri údržbe transformátorov s obsahom PCB. Navrhuje sa jeho zaradenie do prílohy A Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs s plánovaným vylúčením výroby a používania. Zároveň sa navrhuje jeho zaradenie do prílohy C Štokholmského dohovoru, v ktorej sú POPs, podliehajúce požiadavkám podľa článku 5 Štokholmského dohovoru, ktorý stanovuje opatrenia na zníženie alebo vylúčenie ich neúmyselného vzniku pri taxatívne uvedených výrobách.

V rámci EÚ je PeCB zaradený medzi prioritné nebezpečné látky podľa rámcovej smernice o vode 2000/60/ES.

Viac informácií je na internetovej adrese: www.pops.int v časti Convention v rámci POPs-Review Committee.

